

Паращук Л. Г. – викладач кафедри цивільного права і процесу Західноукраїнського національного університету, м. Тернопіль
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2269-1626>

Аксіологічне осмислення особистих немайнових прав фізичної особи

У статті на підставі здобутків представників різних галузей правової науки сутність особистих немайнових прав як багатовимірною правового явища висвітлено через ціннісно-смыслову сферу особистості. **Метою** статті є здійснення філософсько-правового аналізу особистих немайнових прав через розкриття їх аксіологічного змісту. Її досягненню сприятиме: окреслення особливостей європейської доктрини особистих немайнових прав, яка є підґрунтям європейських стандартів прав людини; вивчення аксіологічної природи особистих немайнових прав; здійснення аналізу правових цінностей, закладених у цивільному законодавстві щодо забезпечення прав, об'єктом яких є особисті немайнові блага. **Методологічну основу** дослідження становлять історичний, антропоцентричний, формально-юридичний, діалектичний, екзистенціальний і феноменологічний підходи, завдяки яким окреслено ціннісний зміст особистих немайнових прав, визначено вплив внутрішніх ціннісних установок людини на можливість здійснення та захисту належних їй особистих немайнових прав. **Наукова новизна.** У статті досліджено ціннісні аспекти особистих немайнових прав фізичних осіб. **Висновки.** Особисті немайнові права є невід'ємним елементом правової реальності, феноменом, який має важливе значення для розвитку правовідносин, які існують у правовому просторі. Визнання на рівні Конституції України людини як найвищої соціальної цінності, законодавче забезпечення широкого кола особистих немайнових прав, які можуть належати людині, визнання їх невичерпності є свідченням якісної зміни ціннісної орієнтації нашого суспільства на підставі сучасної європейської доктрини особистих немайнових прав. Водночас повноцінно реалізувати належні особі немайнові права вона може лише усвідомлюючи їхню цінність, а цього можна досягти, маючи психоемоційне та інтелектуальне здоров'я, високий рівень правосвідомості.

Ключові слова: немайнове благо; цінність; об'єкт; особисті немайнові права; правосвідомість; людина; життя; свобода; суспільство.

Вступ

Правова наука постійно збагачується новими знаннями про різні правові явища, які у своїй сукупності дають змогу повною мірою розкрити багатогранність права. Особисті немайнові права – особливий правовий феномен, змістовна сутність якого розкривається через ціннісно-смыслову сферу особистості. Повноцінна реалізація природних прав, об'єктом яких є немайнові блага, досягається завдяки цінностям і ціннісним орієнтаціям суспільства й людини, створенням умов для її фізичної та моральної автономії.

Невичерпна увага з боку вчених щодо проблематики особистих немайнових прав є цілком виправданою. Враховуючи, що серед об'єктів зазначених прав одвічні людські цінності – життя, гідність, свобода, здоров'я тощо, а динамічний розвиток суспільних відносин сприяє постійному розширенню та зміні меж розуміння цього правового явища, вивчення різних правових аспектів реалізації особистих немайнових прав стало об'єктом дослідження багатьох українських та іноземних дослідників, серед яких: Н. Е. Блаживская, М. Г. Братасюк, О. В. Грищук, О. В. Кохановська, Дж. Лакс, О. О. Посикалюк, П. М. Рабінович, Г. Савонова, С. О. Сліпченко, М. Н. Стефанчук, Н. А. Стефанчук, Р. О. Стефанчук, А. А. Янчук та ін. (Bratasiuk, 2020; Hryshchuk, 2018; Laks, 1992; Kokhanovska, 2019; Posykaliuk, 2016; Rabinovych, 2018; Savonova, 2019; Slipchenko, 2018; Stefanchuk, R.A., Yanchuk, Stefanchuk, M.N., Stefanchuk, N.A., & Blazhyvska, 2018).

Мета і завдання дослідження

Метою дослідження є здійснення філософсько-правового аналізу особистих немайнових прав через розкриття їх аксіологічного змісту. Її досягненню сприятиме: окреслення особливостей європейської доктрини особистих немайнових прав, яка покладена в основу європейських стандартів прав людини; вивчення аксіологічної природи особистих немайнових прав; здійснення аналізу правових цінностей, закладених у цивільному законодавстві щодо забезпечення прав, об'єктом яких є особисті немайнові блага.

Виклад основного матеріалу

Людина володіє природними правами з моменту появи соціуму, однак їх правовому оформленню передували довгий історичний шлях, який супроводжувався численними конфліктами, революціями та війнами. Постійна кривава боротьба за людські права, відстоювання ідеї свободи, рівності, цінності, недоторканості людського життя, висвітлення проблем, пов'язаних з їх утвердженням у працях багатьох мислителів, філософів, юристів тощо є свідченням хоч і тернистого, проте безапеляційного визнання в цивілізованому світі статусу людини як найвищої соціальної цінності.

На відміну від майнових прав, ґене́за особистих немайнових прав як правового явища розпочалася відносно недавно. На території

Європи розвиток вчень про особисті немайнові права мав декілька етапів. Його основою стало природно-правове вчення Дж. Локка, у якому філософ обґрунтував належність людині особистих немайнових прав, зокрема права на життя, свободу, здоров'я.

Обраний Україною шлях інтеграції до європейської спільноти, адаптацію національного законодавства до законодавства Європейського Союзу неможливо уявити без урахування доктрини особистих немайнових прав у правових системах провідних європейських країн (Франції, Італії, Німеччини та ін.), які, попри відмінні історичні шляхи розвитку вчень про особисті немайнові права, стали джерелом формування змісту сучасної доктрини особистих немайнових прав у Європі. Так, плюралістична концепція особистих немайнових прав домінувала у французькій доктрині й охоплювала широке коло конкретних немайнових прав, які потребували охорони. У німецькій правовій доктрині переважала концепція загального особистого немайнового права. Аргументами її прихильників була неможливість охоплення усієї сфери особистого (проявів особистості) окремими особистими немайновими правами та водночас наявність прогалин у праві. Вагомий вплив на історичне формування охорони особистих немайнових прав мало також римське приватне право (Posykaliuk, 2016, p. 187-188).

Нині існує ґрунтовна міжнародна нормативно-правова база щодо забезпечення особистих немайнових прав фізичних осіб, яка поступово стає частиною національного законодавства. Серед найвагоміших актів – Загальна декларація прав людини 1948 року, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 року, Міжнародна конвенція про ліквідацію усіх форм расової дискримінації 1966 року, Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Декларація прав дитини 1959 року тощо.

Урахування міжнародного теоретичного і практичного досвіду значно пришвидшило якісні зміни в цивільному законодавстві України щодо врегулювання правовідносин, об'єктом яких виступають особисті немайнові блага. Законодавець у Цивільному кодексі України (далі – ЦК України), враховуючи глибинність, нескінченність духовного світу людини, залишив відкритим перелік особистих немайнових прав, які можуть належати їй, та закріпив немайнові права, притаманні усім або більшості індивідів: право на життя, свободу, здоров'я, приватність, честь, гідність, ім'я тощо. Відповідно до ч. 3 ст. 270 ЦК України перелік особистих немайнових прав, які встановлені Конституцією України, ЦК України та іншим законом, не є вичерпним ("Tsyvilnyi kodeks", 2003). Отже, законодавець, дотримуючись природно-правової концепції праворозуміння,

визнав, що поруч із загально визнаними немайновими правами існують або можуть існувати й інші немайнові права, які, хоч і не регламентовані законом, але також потребують законодавчого забезпечення.

На думку О. Кохановської, «нині переважна більшість наших співвітчизників переконані, що найбільшою цінністю у світі є особистість кожної окремої людини (особи), тому приділяють колосальну увагу самовдосконаленню, духовному зростанню, а нематеріальне, немайнове, особисте стало важити для людини не менше, а інколи й набагато більше, ніж матеріальне» (Kokhanovska, 2019, p. 95-96). На наше переконання, зміна ціннісних орієнтацій на природні права людини, які є основою її життєдіяльності, стала своєрідним викликом не лише для влади, але й для суспільства, яке, на жаль, і в умовах сьогодення не до кінця усвідомлює обсягу, значення своїх немайнових прав, не використовує повною мірою наявних, навіть забезпечених державою правових інструментів їх захисту.

З огляду на вітчизняну практику захисту особистих немайнових прав у суді, слід акцентувати на невеликому відсоткові звернень у випадку порушення немайнових прав фізичних осіб у порівнянні зі зверненнями, що стосуються порушень, наприклад, майнових прав. Причини такої ситуації можуть бути різні. Однією із них є низька ефективність вітчизняної судової системи захисту немайнових прав. Підтримуємо думку М. Г. Братасюк, що «під філософію захисту прав людини необхідно підвести нові світоглядно філософські, юснатуралістичні засади, відмовившись від легістських, оскільки в сучасній Україні легістська доктрина ще достатньо живуча, особливо в правозахисній діяльності, хоча її принципи та цінності, як дежавоцентричні по суті, є несумісними з демократичними цінностями» (Bratasjuk, 2020, p. 15).

Крім того, слід зазначити особливості об'єктів майнових і немайнових правовідносин. У майнових правовідносинах об'єктом виступає майно – речі матеріального світу, майнові права й обов'язки. Вони є цілком відчутними, їх втрата або набуття – реальними. Немайнові блага позбавлені економічного змісту та перебувають у морально-ціннісній площині, рівень страждання особи у випадку їх порушення залежить від морального розвитку індивіда, самоповаги, усвідомлення власної гідності. Згідно з п. 4 Постанови пленуму Верховного Суду України № 1 від 27 лютого 2009 року «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» розкрито поняття гідності як визнання цінності кожної фізичної особи як унікальної біопсихосоціальної цінності ("Postanova plenumu", 2009).

Відсутність у багатьох індивідів визнання своєї унікальності, самоцінності, неповторності унеможливорює активні дії носія немайнового блага щодо їх охорони й, у випадку порушення з боку інших осіб, захисту. Усвідомленню належних особі немайнових благ перешкоджають також особливості людської природи. Як зазначає американський філософ Дж. Лакс, «...ідея єдиної природи людини, яка об'єднує всіх нас, має бути доповнена концепцією множинності людської природи... .. люди дійсно значно відрізняються своїми почуттями, цінностями, діяльністю. Звершення, які виражають їх життя, не лише різняться залежно від суспільства, епохи, але й від індивіда (Laks, 1992).

Попри незначну активність суспільства щодо відстоювання особистих немайнових прав, зростання кількості їх порушень, на засадничому рівні відбулося унормування особистих немайнових правовідносин, чим наша держава засвідчила своє гуманістичне спрямування, упровадження загальноєвропейських стандартів прав людини в приватній сфері, визнання особливого місця особистих немайнових благ фізичної особи в ієрархії соціальних цінностей. Крім того, у ч. 1 ст. 1 ЦК України закріплено положення, згідно з яким урегульовано особисті немайнові відносини, засновані на юридичній рівності, чим створено рівні умови для реалізації особистих якостей і здібностей у сфері немайнових відносин усіма без винятку учасниками зазначених правовідносин, без поділу їх за будь-якими критеріями. Ініціатива індивіда під час здійснення особистих немайнових прав, проявлена в активних або пасивних діях, виявляє його унікальність, і гарантом цієї унікальності є забезпечена на рівні цивільного законодавства формальна рівність.

Основними критеріями, які відмежовують особисті немайнові права від майнових прав є відсутність економічного змісту та невід'ємність від особи-носія права. Досліджуючи процес розвитку вчень про особисті немайнові права, С. О. Сліпченко акцентує на гнучкості сприйняття їх правової природи, яка пов'язана зі зміною уявлень про цивільний обіг. У характеристиці досліджуваного автором третього етапу розвитку вчень про особисті немайнові права в країнах Європи автор окреслив розширення меж розуміння цього правового явища, що знаходить прояв у тому, що за змістом особисті права не зводяться тільки до можливості використання засобів захисту особистого інтересу, а й надають уповноваженій особі комплекс позитивних поведінкових можливостей, пов'язаних з використанням об'єкта. Зауважено, що відбувається зростання майнового значення нематеріальних благ, які традиційно вважалися особистими немайними; активно обговорюються тенденції до відмови від безумовної та категоричної характеристики прав на особисті немайнові об'єкти як виключно

немайнові та невіддільні від особи-носія (Slipchenko, 2018, p. 242).

У наведених дослідником прикладах рішень Європейського Суду з прав людини, які на практиці підтверджують тенденцію до зміни у європейському просторі правової природи особистих немайнових прав, на особливу увагу заслуговує рішення у справі Знаменська проти Росії (2 червня 2005 року). Згідно з обставинами справи в заявниці народилася мертва дитина. У свідоцтві про смерть дитини було зазначено по батькові від імені її колишнього чоловіка З., щодо якого ще діяла презумпція батьківства. Жінка стверджувала, що батьком дитини є Г., однак вони не можуть подати спільної заяви про запис дитини як дитини Г., оскільки він перебуває в місцях позбавлення волі. Національні суди дійшли висновку, що мертвнонароджена дитина не набуває цивільних прав, зокрема права на ім'я, і припинили провадження у справі. Ситуація ускладнилася також тим, що З., а потім і Г. померли. У своїй оцінці Європейський Суд зазначив, що у цій справі основною проблемою була неможливість для заявника отримати офіційні документи, де батьком дитини був би вказаний біологічний батько дитини. Суд, дійшовши висновку, що своєю відмовою національні суди порушили право на особисте та сімейне життя заявника, водночас хоч і опосередковано, визнали право мертвнонародженої дитини, у якій не виникла правоздатність, мати ім'я, а також право на його зміну ("Case of Znamenskaya", 2005). Такий підхід Європейського Суду розширює уявлення про особисті немайнові права як такі, що можуть існувати без особи-носія даного права (якщо врахувати, що за ЦК України (ч. 1 ст. 269) особисті немайнові права належать кожній особі від народження або за законом), або ж до визнання в певних випадках права ненародженої особи мати деякі особисті немайнові права, які, навіть у випадку народження мертвою, існуватимуть довічно.

Особливістю об'єкта зазначених прав є те, що ним виступають цінні для людини блага, втілені в ній самій – свобода, індивідуальність, життя, здоров'я, повага, гідність, честь тощо. Спрямування особистих немайнових прав на задоволення найважливіших для людини потреб, пов'язаних з її фізичним існуванням і соціальним буттям розкриває їх аксіологічний зміст, визначає фундаментальний характер цих прав. Як стверджує П. Рабінович, «основоположна фундаментальність прав людини полягає в тому, що вони слугують базою, основою, підвалиною забезпечення існування та розвитку людини і в природі, і в суспільстві. Без таких прав, без їх використання існування і розвиток людини є неможливими» (Rabinovych, 2018, p. 117).

Здійснення особистих немайнових прав передбачає позитивні або негативні дії з боку особи-носія права, причому доволі часто несвідомі (людина може здійснювати природне право на честь, гідність, свободу, не надаючи значення тому, що вона є учасником правовідносин, об'єктом яких виступає немайнове благо). У випадку порушення права з боку інших осіб, нерідко від її психоемоційного й інтелектуального здоров'я, правосвідомості залежить усвідомлення того, що немайнове право порушене та потребує захисту. Блага, як матеріальні, так і немайнові, які є або ні по своїй суті цінними, набувають ціннісного змісту завдяки системі цінностей людини, яка наділяє їх цим змістом, унаслідок чого у людини виникає потреба їх захисту у випадку порушення. На відміну від кримінальної відповідальності, підставою виникнення якої є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого Кримінальним кодексом України (п. 1 ст. 2 Кримінального кодексу України) ("Kryminalnyi kodeks", 2001), а звільнення від неї у передбачених законом випадках здійснює суд (п. 1 ст. 286 Кримінального процесуального кодексу України) ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012), можливий захист у суді особистого немайнового права, за загальним правилом, залежить від активних дій самої особи, немайнове право якої порушене. Диспозитивність методу цивільного права передбачає можливість дій на власний розсуд, прояв ініціативи, зокрема щодо захисту свого порушеного права, чим засвідчується повага до приватності, автономії людини. Оскільки особа сама визначає межі своєї поведінки у сфері приватного життя, на її розсуд залишено й право захищати особисте немайнове право або ні. Так, О. Гришук зауважує, що «усвідомлення людиною своєї гідності містить інтелектуальний, емоційний і вольовий моменти. Воно ґрунтується на самооцінці людини та проявляється в усвідомленні та почутті власної гідності як людини, особистості, як представника тієї чи іншої спільноти, соціальної групи. Включення вольових моментів пояснює явище самовиховання і саморегулювання, прагнення до ідеалу та саморозвитку» (Hryshchuk, 2018, p. 21).

Не менш важливою є роль держави у формуванні в особистості ціннісного ставлення до себе, суспільства та держави загалом. Так, ефективність застосування положень ЦК України, які регулюють особисті немайнові правовідносини залежить не лише від рівня правосвідомості та правової культури учасників правовідносин, усвідомлення цінності особистих немайнових благ, які є їх об'єктом. Держава має не декларативно, а цілком реально забезпечувати

гарантовані Конституцією України невідчужуваність і непорушність прав і свобод людини.

На особливу увагу в цьому контексті заслуговує найвагоміше залежне людині природне право – право на життя. В абсолютних цивільних правовідносинах, де об'єктом виступає немайнове благо – життя, однією стороною є особа – носій даного права, а на боці іншої сторони – невизначене коло осіб, які мають утримуватися від його порушення. Беручи на себе зобов'язання щодо забезпечення збереження життя людини, зокрема від втручання зі сторони інших осіб, держава також має забезпечити умови для його збереження й особою, якій належить дане право.

Прикладом визнання батьками цінності життя своїх дітей, хворих на СМА (спінальну м'язову атрофію), як найвищого блага з одного боку, та декларативності положень Конституції України щодо визнання людини найвищою соціальною цінністю – з іншого, є відчайдушна боротьба батьків за їх життя. В одному випадку збір коштів на лікування кількомісячної українки Марії Сахно відбувався силами небаждужих людей у всьому світі протягом жовтня – грудня 2020 року. Повна відсутність державного забезпечення в Україні лікування дітей, хворих на СМА (ціна необхідного для лікування уколу понад 2 млн доларів США), практично позбавила маленьку людину шансу зберегти найцінніший природний дар. Однак швидка самоорганізація людей, які не декларативно, а фактично довели цінність людського життя, допомогла закрити збір й отримати шанс на життя. В іншому випадку, батьки, зневірившись у можливості допомоги з боку держави, подали позов до Європейського Суду з прав людини й отримали позитивне рішення – 5 листопада 2020 року в порядку Правила 39 Регламенту Суд ухвалив проміжне рішення у справі «Гиря проти України» (заява № 41714/20) про застосування термінових заходів до початку розгляду основної скарги у зв'язку із загрозою для життя заявника». Суд зобов'язав Україну забезпечити лікування пацієнта з СМА.

Антиподом права на життя є право на смерть. Законодавець не передбачив відповідальності особи-носія права на життя у випадку вчинення нею суїциду – дій, які можуть призвести до втрати немайнового блага. Навіть, зважаючи на складні життєві обставини, які можуть викликати подібні дії особи, позбавлення нею свого життя може свідчити про низький опір людини життєвим обставинам, байдужість навколишніх до проблем тих, хто знаходиться поруч. Суїцид суперечить природі людини, моралі та релігії. Він є знеціненням особою безцінного дару, даного їй Богом і природою, найвищим проявом несвободи людини. У своєму

дослідженні С. К'єркегор зауважив, що, пізнаючи несвободу, людина потрапляє в полон або страху перед добром, або страху перед злом. І коли вона усвідомлює такий свій стан, її охоплює відчай. Відчай не є тією хворобою, від якої можна померти, але, на думку філософа, це саме та хвороба, що є шляхом до смерті, у якого немає кінця навіть після фізичної смерті. Втеча від власного Я навіть через суїцид не звільняє людину від самої себе, але кидає в безодню несвободи та зла (Savonova, 2019, p. 113).

Відповідно до ст. 27 Конституції України, ніхто не може бути свавільно позбавлений життя ("Konstytutsiia Ukrainy", 1996). Відсутність у національному законодавстві вичерпного переліку немайнових прав, які можуть належати особі, припускає можливість особи мати право на самогубство, чому сприяє й відсутність у національному законодавстві відповідальності за вчинення людиною замаху на власне життя.

Ще одним способом реалізації права людини на смерть є легалізоване у таких країнах, як Франція, Канада, Голландія, Швейцарія позбавлення життя іншої людини на її прохання (евтаназія, ортаназія, САЛ). Позбавлення людини життя у такий спосіб, можливо, є вищим ступенем прояву гуманізму, милосердя, оскільки позбавляє людину страждань і дає можливість гідно померти. Однак психологічне підґрунтя цієї проблеми розкриває і шлях до її розв'язання – своєчасна психологічна допомога людині, яка опинилася у важкій ситуації. А це робота близьких до неї людей і суспільства загалом. Папа Франциск, коментуючи смерть сімнадцятирічної голландської дівчини Ноа Потховен, яка обрала так звану «солодку смерть», назвав евтаназію та асистоване самогубство поразкою для всіх. «Відповідь, до якої покликані всі ми», зазначив Папа, «полягає в тому, щоб ніколи не залишати того, хто страждає, не здаватися, але заопікуватися і любити, щоби повернути надію» (Tymotei, & Kotsur, 2019).

«Сучасна переоцінка суспільних цінностей і пріоритетів змушує переосмислити питання співвідношення життя та смерті, а також місця людини та її внутрішніх духовних благ у системі соціальних цінностей. Унаслідок таких змін майже в усіх європейських країнах домінує філософія непорушності прав та основних свобод людини, а також недоторканості її життя (Stefanchuk, R.A., Yanchuk, Stefanchuk, M.N., Stefanchuk, N.A., & Blazhyvska, 2018, p. 392). Відповідно до ч. 1 ст. 281 ЦК України заборонено прохання фізичної особи про припинення її

життя. А згідно зі ст. 52 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» медичні працівники зобов'язані надавати медичну допомогу в повному обсязі пацієнту, який знаходиться в невідкладному стані ("Zakon Ukrainy", 1992). Законодавчий підхід є виправданим і таким, що не суперечить моралі нашого суспільства та християнським засадам прав людини. Однак, визнаючи людське життя найвищою цінністю, і держава, і суспільство, і кожна особа повинні створити умови для його збереження за будь-яких обставин.

Наукова новизна

У статті досліджено ціннісні аспекти особистих немайнових прав фізичних осіб. Сформовано власні висновки, що на характер дій фізичних осіб у сфері здійснення та захисту особистих немайнових прав справляють вплив суб'єктивні й об'єктивні фактори, пов'язані з унікальною природою людини, її психоемоційним та інтелектуальним здоров'ям, рівнем правосвідомості, гуманістичним спрямуванням розвитку держави та суспільства. Цивільне законодавство України потребує удосконалення, оскільки деклароване нею широке коло особистих немайнових прав, що можуть належати людині, не забезпечені належним механізмом практичної реалізації.

Висновки

Вище досліджене дозволяє констатувати, що безперервна зміна правової реальності, наповнення її новим змістом є наслідком динамічних процесів, які відбуваються в соціально-правовому бутті. Особисті немайнові права є невід'ємним елементом правової реальності, феноменом, який має важливе значення для розвитку правосвідомості, які існують у правовому просторі. Визнання на рівні Конституції України людини як найвищої соціальної цінності, законодавче забезпечення широкого кола особистих немайнових прав, які можуть належати людині, визнання їх невичерпності є свідченням якісної зміни ціннісної орієнтації нашого суспільства на підставі сучасної європейської доктрини особистих немайнових прав. Водночас повноцінно реалізувати належні особі особисті немайнові права вона може лише усвідомлюючи їх цінність, а цього можна досягти, маючи психоемоційне й інтелектуальне здоров'я, високий рівень правосвідомості.

REFERENCES

- Bratasiuk, M.H. (2020). Filozofia zakhystu prav liudyny z pozytsii suchasnoho pravovoho myslennia [Philosophy of human rights protection from the standpoint of modern legal thinking]. *Pravo Ukrainy, Law of Ukraine*, 1(19), 14-20. doi: <https://doi.org/10.33270/02201901.14> [in Ukrainian].
- Case of Znamenskaya v. Russia from June 2, 2005, No. 77785/01. (n.d.). *www.juridice.ro*. Retrieved from <https://www.juridice.ro/wp-content/uploads/2017/06/CASE-OF-ZNAMENSKAYA-v.-RUSSIA.pdf>.
- Hryshchuk, O. (2018). Filozofia liudskoi hidnosti u pravi [Philosophy of human dignity in law]. *Pravo Ukrainy, Law of Ukraine*, 9, 14-28. doi: <https://doi.org/10.33498/louu-2018-09-014> [in Ukrainian].
- Kokhanovska, O. (2019). Rozvytok doktryny nemainovykh vidnosyn v Ukraini [Development of the doctrine of non-property relations in Ukraine]. *Pravo Ukrainy, Law of Ukraine*, 1, 93-104. doi: <https://doi.org/10.33498/louu-2019-01-093> [in Ukrainian].
- Konstytutsiia Ukrainy: vid 28 cherv. 1996 r. No. 254k/96-VR [Constitution of Ukraine from June 28, 1996, No. 254k/96-VR]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> [in Ukrainian].
- Kryminalnyi kodeks Ukrainy: vid 5 kvit. 2001 r. No. 2341-III [Criminal codex of Ukraine from April 5, 2001, No. 2341-III]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].
- Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: vid 13 kvit. 2012 r. No. 4651-VI [Criminal Procedural Code of Ukraine from April 13, 2012, No. 4651-VI]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17> [in Ukrainian].
- Laks, Dzn. (1992). O pluralizme chelovecheskoy prirody [On the pluralism of human nature]. *Voprosy filosofii, Philosophy questions*, 10, 103-111. Retrieved from http://www.bim-bad.ru/docs/lacks_o_pluralisme.pdf [in Ukrainian].
- Postanova plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy "Pro sudovu praktyku u spravakh pro zakhyst hidnosti ta chesti fizychnoi osoby, a takozh dilovoi reputatsii fizychnoi ta yurydychnoi osoby": vid 27 liut. 2009 r. No. 1 [Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine "On Judicial Practice in Cases of Protection of Dignity and Honor of an Individual, as well as the Business Reputation of an Individual and Legal Entity" from February 27, 2009, No. 1]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09#Text [in Ukrainian].
- Posykaliuk, O.O. (2016). Geneza doktryny osobystykh nemainovykh prav v romanskii, hermanskii ta anhlo-amerykanskii systemakh pryvatnoho prava [The genesis of the doctrine of personal non-property rights in the Romanesque, Germanic and Anglo-American systems of private law]. *Pryvatne pravo i pidpriemnytstvo, Private law and entrepreneurship*, 15, 186-191 [in Ukrainian].
- Rabinovych, P. (2018). Universalnyi kanon liudskykh prav [Universal canon of human rights]. *Pravo Ukrainy, Law of Ukraine*, 9, 109-123. doi: <https://doi.org/10.33498/louu-2018-09-109> [in Ukrainian].
- Savonova, H. (2019). Ontolohiia dobra i zla ta problema svobody vyboru khrystyianynom u filozofskykh mirkuvanniakh S. Kierkehora [The ontology of good and evil and the problem of freedom of choice by a Christian in the philosophical considerations of S. Kierkegaard]. *Hrani, Grani*, 1(22), 110-116. doi: <https://doi.org/10.15421/171914> [in Ukrainian].
- Slipchenko, S.O. (2018). Rozvytok vchennia pro osobysti nemainovi prava v krainakh Yevropy [Development of the doctrine of personal inalienable rights in European countries]. *Rozvytok suchasnoho pryvatnoho prava v krainakh Yevropy, Development of modern private law in European countries: Proceedings of the 8th International Civil Forum* (pp. 240-245). Kyiv: Bilotserkivdruk [in Ukrainian].
- Stefanchuk, R.A., Yanchuk, A.A., Stefanchuk, M.N., Stefanchuk, N.A., & Blazhyvska, N.Ye. (2018). Pravo na evtanaziiu: z achy proty? [The right to euthanasia: for or against?]. *Patolohiia, Pathology*, vol. 15, 3(44), 390-395. doi: <https://doi.org/10.14739/2310-1237.2018.3.151873> [in Ukrainian].
- Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: vid 16 sich. 200 r. No. 435-IV [Civil Code of Ukraine from January 16, 2003, No. 435-IV]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].
- Tymotei, O., & Kotsur, T. (2019). *Papa: Evtanaziia ta asystovane samohubstvo – tse porazka dlia vsikh [Pope: Euthanasia and assisted suicide are a defeat for all]*. Retrieved from <https://www.vaticannews.va/uk/world/news/2019-06/tweet-papy-5-chervnya-2019.html> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia": vid 19 lystop. 1992 r. No. 2801-XII [Law of Ukraine " Fundamentals of Ukrainian legislation on health care " from November 19, 1992, No. 2801-XII]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Братасюк М. Г. Філософія захисту прав людини з позицій сучасного правового мислення. *Право України*. 2020. № 1 (19). С. 14–20. doi: <https://doi.org/10.33270/02201901.14>.
- Case of Znamenskaya v. Russia from June 2, 2005, No. 77785/01. URL: <https://www.juridice.ro/wp-content/uploads/2017/06/CASE-OF-ZNAMENSKAYA-v.-RUSSIA.pdf>.
- Гришук О. Філософія людської гідності у праві. *Право України*. 2018. № 9. С. 14–28. doi: <https://doi.org/10.33498/louu-2018-09-014>.
- Кохановська О. Розвиток доктрини немайнових відносин в Україні. *Право України*. 2019. № 1. С. 93–104. doi: <https://doi.org/10.33498/louu-2019-01-093>.
- Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>.
- Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

- Кримінальний процесуальний кодекс : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17>.
- Лакс Дж. О плюрализме человеческой природы. *Вопросы философии*. 1992. № 10. С. 103–111. URL: http://www.bim-bad.ru/docs/lacks_o_pluralisme.pdf.
- Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: постанова пленуму Верховного Суду України від 27 лют. 2009 р. № 1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09#Text
- Посикалюк О. О. Генеза доктрини особистих немайнових прав в романській, германській та англо-американській системах приватного права. *Приватне право і підприємництво*. 2016. № 15. С. 186–191.
- Рабінович П. Універсальний канон людських прав. *Право України*. 2018. № 9. С. 109–123. doi: <https://doi.org/10.33498/louu-2018-09-109>.
- Савонова Г. Онтологія добра і зла та проблема свободи вибору християнином у філософських міркуваннях С. К'єркегора. *ГПАНІ*. 2019. № 1. Т. 22. С. 110–116. doi: <https://doi.org/10.15421/171914>.
- Сліпченко С.О. Розвиток вчення про особисті немайнові права в країнах Європи. *Розвиток сучасного приватного права в країнах Європи* : матеріали VIII Міжнар. цивілістич. форуму (Київ, 19–20 трав. 2018 р). Київ : Білоцерківдрук, 2018. С. 240–245.
- Стефанчук Р. А., Янчук А. А., Стефанчук М. Н., Стефанчук Н. А., Блаживська Н. Є. Право на евтаназію: за чи проти? *Патологія*. 2018. Т. 15. № 3 (44). С. 390–395. doi: <https://doi.org/10.14739/2310-1237.2018.3.151873>.
- Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
- Тимотей О., Коцур Т. Папа: Евтаназія та асистоване самогубство – це поразка для всіх. 2019. URL: <https://www.vaticannews.va/uk/world/news/2019-06/tweet-papy-5-cheruvnya-2019.html>.
- Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листоп. 1992 р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.

Стаття надійшла до редколегії 27.08.2020

Parashchuk L. – Lecturer of the Department of Civil Law and Procedure of the West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2269-1626>

Axiological Understanding of Personal Non-Property Rights of an Individual

*In the article, based on the achievements of representatives of various branches of legal science, the substantive essence of personal non-property rights as a multidimensional legal phenomenon is revealed through the value-semantic sphere of personality. The **purpose** of the article is to carry out a philosophical and legal analysis of personal non-property rights through the disclosure of their axiological content. Its achievement will be facilitated by: outlining the features of the European doctrine of personal non-property rights, which is the basis of European human rights standards; study of the axiological nature of personal non-property rights; analysis of legal values enshrined in civil law to ensure the rights of which are personal intangible assets. The **methodological basis** of the study are historical, anthropocentric, formal-legal, dialectical, existential and phenomenological approaches, which together allow to reveal the value of personal non-property rights, to determine the impact of internal values on the possibility of exercising and protecting personal property rights. **Scientific novelty**. The article examines the value aspects of personal non-property rights of individuals. **Conclusions**. Personal inalienable rights are an integral element of legal reality, a phenomenon that is important for the development of legal relations that exist in the legal space. Recognition at the level of the Constitution of Ukraine of man as the highest social value, legislative provision of a wide range of personal inalienable rights that may belong to man, recognition of their inexhaustibility is evidence of a qualitative change in the value orientation of our society based on modern European doctrine. At the same time, she can fully realize the personal inalienable rights belonging to a person only by realizing their value, and this can be achieved by having a psycho-emotional and intellectual health, a high level of legal awareness.*

Keywords: intangible property; value; object; personal non-property rights; legal awareness; man; life; freedom; society.